

Talous kärsii, kun taloustiede ja politiikka törmäävät

Matti Aaltola

Alan S. Blinder,

Advice and Dissent: Why America Suffers When Economics and Politics Collide,

Basic Books 2018, 368 sivua

Alan S. Blinderin uusimman kirjan *Advice and Dissent* ajoitus on erinomainen. Hänen analyysinsä talouspolitiikan heikkouksista ilmestyy, kun Yhdysvaltojen presidentti on aloittanut kauppasodan vääristyneillä käsityksillä ulkomaankaupasta. Jokainen taloustieteen peruskurssin käynyt tietää Trumpin ideat virheellisiksi ja jopa vaarallisiksi. On aiheellista ihmetellä, menevätkö tämä tärkeä kirja ja siinä olevat ehdotukset siltojen rakentamiseksi politiikkojen ja ekonomistien erilaisten kulttuurien välille hukkaan nyt, kun nykyinen presidentti on hylännyt paitsi asiantuntijoiden mielipiteet myös faktat.

Talouspolitiikkakin on politiikkaa, ja sellaisena sen pitää pysyä, sanoo Blinder. Ekonomistien pitäisi kuitenkin saada vaikuttaa enemmän siihen, että päätökset eivät olisi pelkästään poliittisia.

Kirja on sujuvasti ja helpotajuisesti kirjoitettu.

Blinder on Princetonin yliopiston taloustieteen ja julkistalouden professori. Hän oli Clintonin presidenttikaudella talousneuvonantajien neuvoston jäsen (1993–1994) ja USA:n keskuspankin Fed:in apulaispääjohtaja (1994–1996). Kokemusta politiikasta Blinder on hankkinut konsultoimalla presidentinvaalikampanjoita demokraattien leirissä. Hänen edellistä kirjaansa *After the Music Stopped* pidetään yhtenä parhaista finanssikriisin analyyseistä (Blinder 2013).

Blinder on Suomessakin tunnettu ja tunnustettu alan mies. Kansantaloudellinen aikakauskirja esitteli 1980-luvulla hänen tulkintansa Murphyn laista sovellettuna taloustieteilijöiden ja politiikan tekijöiden suhteeseen (Suvanto 1989): “Ekonomisteilla on vähiten vaikutus-

valtaa talouspolitiikkaan niissä asioissa, joista he tietävät eniten ja ovat keskenään parhaiten yksimielisiä. Eniten taas silloin, kun he tietävät vähiten ja ovat pahiten erimielisiä.”

Blinder tunnetaan Yhdysvalloissa ahkerana taloudesta ja talouspolitiikasta keskustelijana. Hän on Wall Street Journalin kolumnisti ja näkyy toisinaan myös muun muassa New York Timesin ja Washington Postin palstoilla. Tutkijana hän on viime aikoina keskittynyt rahaja keskuspankkipolitiikkaan. Blinder on tiukka vapaakaupan puolustaja.

Blinder aloittaa kirjan mainiolla, joskin hieman epämääräiseksi jäävällä lainauksella: ”Poliitikot hyödyntävät taloustiedettä samalla tavalla kuin juopunut lyhtytolppaa, eivät saadaksesen valoa pimeään, vaan nojatakseen”. Hän nimeää sen talouspolitiikan lyhtytolppateoriaksi. Virke on varioitu skottilaisen kirjailijan Andrew Langin vuonna 1910 alun perin tilastoja tarkoittavasta sarkasmista.

Jo otsikosta näkyy Blinderin lähtökohta. Hänen mukaansa yhteiskunnan kokonaisuhyvinvointi olisi parempi, jos ekonomisteilla olisi enemmän sananvaltaa politiikan valmistelussa, jolloin talouspoliittisten päätösten laatu paranisi. Kirja avaa tätä monipuolisesti ja samalla sitä, miksi näin ei kuitenkaan ole. Teos on myös politiikkaa sisältä nähneen ekonomistiveteraanin muistelmat. Hänellä on paljon anekdootteja kerrottavana politiikan maailmasta. Parempi editointi olisi tehnyt kirjasta tiiviimmän. Mielenkiintoista historian sisäpiiritietoa ne kuitenkin ovat.

Blinder sanoo tavoitteenaan olevan auttaa osapuolia ymmärtämään paremmin toisiaan. Viesti painottuu jonkin verran enemmän ekonomisteille kuin päättäjille. Ekonomistit jäävät häviölle, koska poliitikot hankkivat paikkansa äänestäjiltä, joiden ”enemmistö ei pysty eikä

halua seurata ekonomistien pitkäväteisiä selityksiä”. Talousviisaat ohittavat kansalaisille tärkeitä asioita. Oikeudenmukaisuus merkitsee monelle enemmän kuin tehokkuus. Työtön ei välitä siitä, että pitkällä tähtäimellä yhteiskunnan hyvinvointi kasvaa, kunhan ensin kärsitään siirtymäajan kustannukset työpaikan lähtiessä Kiinaan.

Populistien kannatuksen kasvu USA:ssa ja muualla lännessä on syynä sille, että poliitikot ovat entistä vähemmän innokkaita ottamaan huomioon talousasiantuntijoiden neuvoja. Toivoa kuitenkin sopii, että kirja voisi rohkaista päättäjiä hyödyntämään nykyistä enemmän taloustiedettä. Se olisi yhteiseksi hyväksi.

Kirjan ensimmäisessä kolmanneksessa Blinder kartoittaa, missä ja miten ekonomistien ja poliitikkojen yhteentörmäyksiä tapahtuu, ja miksi ne ovat Yhdysvalloissa niin rajuja ja yleisiä. Yksinkertaisesti kulttuurien ero on liian suuri. He ovat eri maailmoista ja edustavat eri sivilisaatioita.

Keskiosassa kirjoittaja palaa kolmekymmentä vuotta sitten julkaiseman kirjansa *Hard Heads, Soft Hearts* teemoihin (Blinder 1987). Punaisena lankana ovat amerikkalaisen liberaalin konservatiiviset talousarvot, hyvin toimiva markkinamekanismi ja toisaalta suoja-verkkojen rakentaminen kyydistä pudonneille. Blinder sanoo kirjansa näitä lukuja talouspoliittiseksi käännytystyökseen.

Viimeisissä luvuissa Blinder kaavailee ratkaisuja, joilla poliittista päätöksentekoa jätettäisiin enemmän teknokraateille. Mielenkiintoisia ovat näkemykset siitä, miten politiikan dominanssi näkyy kolmella kriittisellä lohkolla: kauppapolitiikassa, taloudellisessa eriarvoisuudessa ja verouudistuksessa. Seuraus lyhtypylvästeoriasta on pysähtyneisyys tai liikkuminen väärään suuntaan.

Blinder esittää parannuskeinoja sillan rakentamiseksi kahden kulttuurin välille. Mallina hän pitää keskuspankin riippumattomuutta politiikasta. Siellä asioiden tekninen luonne suorastaan pakottaa poliitikot syrjään. Toinen esimerkki on kongressin hallinnolle myöntämät kauppaneuvotteluvaltuudet (*Fast-Track Authority*).

Blinder ehdottaa, että myös veropolitiikassa voitaisiin varovasti siirtää päätösvaltaa teknokraateille. Poliitikoille jäisivät arvopohjaiset päätökset, kuten verotuksen tasot, progressio ja muut valinnat, jotka ilmiselvästi kuuluvat äänestäjien valitsemille kansanedustajille. Toinen ja realistisempi ehdotus on liikenneväylien rakentamisen ja kunnostamisen rahoittamista varten perustettava infrastruktuuripankki. Yhdysvallat (kuten Suomikin) kärsii väylien kasvavasta korjausvelasta, koska määrärahat hukuvat ja katoavat kongressissa poliitikkojen nahinointiin ja muihin kiireisiin.

Poliittisen päätöksenteon yleensä ja taloudellisen tietämyksen välinen yhteentörmäys on Yhdysvalloissa nyt ennennäkemätön.¹ Kauppapolitiikka on siitä äärimmäinen ja maailmalle vaarallisin esimerkki piittaamattomuudesta asiantuntijoiden neuvoista. Trumpin hallinto nokittelee tulleilla omia liittolaisiaan, kuten Kanadaa, EU:ta, ja Turkkiä sekä osin hyväksyttävämmissä syistä toista kauppamahtia Kiinaa. USA:n aloittamassa mielettömyydessä ei ole näkyvissä lientymistä. Mikä pahinta Trump on hylkäämässä sääntöperusteisen monenkeskisen

maailmankauppajärjestelmän. Tilalle tulisi suurten sanelu ja “dealit”.

Blinderilla on tälle onnettomalle poliittikalle selityksiä. “Kaikein suurin erimielisyys taloustieteilijöiden ja poliitikkojen välillä on siinä, miten he näkevät kansainvälisen kaupan merkityksen yhteiskunnan ja ihmisten hyvinvoinnille”, Blinder kirjoittaa. Kauppapolitiikka oli aihe, joista Blinder oli oppinut olemaan puhumatta useimmissa poliittisissa piireissä. Kuitenkin taloudellisen tietämyksen ja keskimääräisen amerikkalaisen käsitysten välillä on Blinderin mukaan ylittämätön.

Blinderin kirjan sisältö ja näkökulma ovat tietysti Yhdysvalloista. Suuren liittovaltion ja presidenttihakinnon talouspolitiikka on kovin erilaista kuin pienen eurooppalaisen parlamentaarisen demokratian. Suomalaiselle lukijalle löytyy kirjasta silti mielenkiintoisia kohtia.

Talousnobelisti Bengt Holmström viritti kesällä keskustelua hallinnon valmistelun liiasta tai liian vähäisestä avoimuudesta. Blinderilla on tästä mielenkiintoinen luku, joka käsittelee mediaa ja vuotoja. USA:n valtiolaiva vuotaa huipulta, keskeltä ja pohjasta, hän uskoo. Blinder on samoilla linjoilla kuin Holmström. Myös hänen mukaansa liian aikainen julkisuus on pahasta. Toisaalta hän korostaa aina olleensa ehdoton ainakin yhdessä asiassa: “Keskuspankilla on moraalinen velvollisuus selittää kansalaisille heidän elämäänsä vaikuttavia päätöksiä ja niiden taustalla olevaa ajattelua.” Samaa todistaa Blinderin aktiivisuus esiintyjänä julkisuudessa. □

¹ *Siiitä esimerkiksi käy presidentti Donald Trumpin twiitti 4.8.2018: “Tuontitullit tekevät maastamme rikkaamman kuin se on tänään. Vain bullu voi olla tästä eri mieltä. Me käytämme niitä neuvotellaksemme reiluja kauppasopimuksia, ja jos maat eivät halua neuvotella, ne joutuvat maksamaan valtavia summia rahaa tullien muodossa. Me voitamme kummassakin tapauksessa...”*

Kirjallisuus

- Blinder, A. (1987), *Hard Heads, Soft Hearts: Tough-minded Economics For A Just Society*, Basic Books.
- Blinder, A. (2013), *After the Music Stopped: The Financial Crisis, the Response, and the Work Ahead*, The Penguin Press.
- Suvanto, A. (1989), "Murphyn laki", *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 85: 381–382.